

Filosofijos
fakultetas

Filosofijos institutas
Doktorantas Albinas Plėšnys

Tiesa nėra teiginio savybė (arba apie Epimenidą, Pegasą ir Tarskį)

Kartą šv. Anzelmas įrodė, kad Dievas egzistuoja, todėl visi suskubo tikrinti, ar tik jis nepadaręs klaidos. Vieną tokią aptiko Imanuelis Kantas: Anzelmo įrodymas rėmėsi prielaida, kad egzistencija yra savybė. Priėmus tokią prielaidą galima įrodyti ne tik Dievo, bet ir, sakykime, Pegaso, o bendriau – būtiną viso, kas galėtų egzistuoti, egzistavimą. Taigi, esama pagrindo ją atmesti. Kanto pozicija įkvėpė analitinės tradicijos pionierių Frege'ę, išplėtojusį Kanto idėją: anot Frege's, egzistencija yra ne objektų, o savybių savybė, todėl negali būti taikoma objektui. Konkrečiau, atsiribojant nuo egzotiškos Frege's terminijos, „egzistuoja“ yra taikoma ne objektui, o klasei, ir reiškia „klasė yra netuščia“. Laikyti egzistavimą objekto savybe – tai daryti kategorijos klaidą.

Šiame pranešime išplėtosiu minėtą idėją kitam natūraliam kandidatui: tiesai. Tvirtinsiu, kad panašiai į objektų klases, apspręstas objekto įvardijimo būdo, esama ir propozicinių klasių, apspręstų pavartoto teiginio. Apibrėžtumo dėlei prisilaikysiu požiūrio, kad teiginio p atveju ši klasė – tai faktų, kuriuos nusakyti tiktų teiginys p , klasė P . Tuomet sakyti, kad teiginys p yra teisingas, reiškia tvirtinti, kad klasė P yra netuščia. Atitinkamai, „teisingas“ yra ne teiginio, o atitinkamos propozicinės klasės savybė; taikyti ją tiesiogiai teiginiui – tai daryti kategorijos klaidą. Mano siūloma išvada: tiesą, o taip pat egzistenciją, antros eilės logikoje derėtų laikyti savybėmis, o pirmos eilės logikoje – kvantoriais.

Pranešimo centre atsidurs tokio požiūrio pasekmių apžvelgimas. Svarbiausia iš jų – peržiūrėtas santykis tarp kalbos hierarchinės struktūros ir autoreferencijos: tvirtinsiu, kad autoreferencijos paradoksai kyla ne iš pačios autoreferencijos bėdų, o iš kategorijos klaidos, įsiveliančios neatidžiai taikant aukštesnės eilės sąvokas.